

Liefdesverklaring

Op 21 april 1966 werd de 70ste verjaardag van Truus Wijsmuller-Meijer groots gevierd in het Apollohotel in Amsterdam. Onder de genodigden, waren Amsterdamse politici, de consul van Israël, vertegenwoordigers van Joodse organisaties (die haar een reis naar Israël aanboden) en ook de gevolmachtigde minister van Suriname, de heer Johannes Einaar. De minister gaf een speech en sprak deze lovende woorden uit: *“Je bent een stukje van mijn leven geworden. Trouwens niet alleen van mij, maar van alle Surinamers. Zelfs in de diepste binnenlanden vraagt men: waarom komt Tante Truus uit Holland niet meer? Er zijn zelfs bosnegeropperhoofden die je graag als echtgenote willen hebben en ik kan ze geen ongelijk geven, want je deed mee alsof je tot de creolenstammen behoorde”*. Namens de Surinaamse regering werd een geschenk aan Truus overhandigd met de opmerking: *“een geschenk van je tweede vaderland”* (AH, 22041966). De anonieme verslaggever gaf zijn artikel, dat in het Algemeen Handelsblad van 22 april 1966 verscheen, de titel *“Liefdesverklaring”*. De vraag is hoe deze innige band tussen Truus Wijsmuller en Suriname, waarvan de heer Einaar sprak, was ontstaan? Daarvoor moeten we terug naar het jaar 1948.

Wilhelminafonds voor bestrijding tuberculose in Suriname

In 1948 had Truus Wijsmuller tezamen met professor Jan Coops, hoogleraar Scheikunde aan de Vrije Universiteit in Amsterdam, het initiatief genomen tot de oprichting van de Stichting Wilhelminafonds voor tuberculosebestrijding in Suriname. Het doel was gelden bijeen te brengen voor het tegengaan van tuberculose (tbc) in Suriname waarbij de bestrijding onder de jeugd bijzondere aandacht verdiende. Aan deze stichting waren een aantal andere vooraanstaande personen verbonden: twee oud-gouverneurs van Suriname: Baron A. Van Heemstra, die de voorzitter werd en de heer Dr. A. Rutgers, die toen lid was van de Raad van State. Als ondervoorzitter nam deel de heer R.H. Pos vertegenwoordiger van Suriname in Nederland. De overige leden van het fonds waren: mr. dr. A. van Traa, directeur van de Surinaamse bank als penningmeester en de in Suriname geboren jurist R.D.Simons, secretaris en professor G. Heringa, rector magnificus van de Universiteit van Amsterdam. Daarnaast werd een comité van aanbeveling samengesteld dat bestond uit een aantal Nederlandse ministers, de voorzitters van de Raad van State en die van de Eerste en Tweede Kamer plus de burgemeesters van de grote steden. Truus Wijsmuller en medeoprichter Jan Coops slaagden er zo in om voor het Wilhelminafonds personen uit de hoogste politieke kringen te strikken.

Over haar betrokkenheid bij Suriname en het idee om een Stichting op te richten voor bestrijding van tbc zei Truus het volgende in het Algemeen Handelsblad van 19 januari 1949: *“Tijdje geleden maakte ik een studie van Suriname: wat voor emigratiekansen biedt ons dit land? Helaas bleek het mij dat tbc daar een veel voorkomende ziekte is. Bestrijding onvoldoende! Wij begonnen daarom met de oprichting van een fonds ter bestrijding van tbc in Suriname. Eerst onder voorzitterschap van de oud-gouverneur Mr. A.J.A.A. baron van Heemstra”* (AH, 19011949, p.2).

In Suriname zelf was natuurlijk al aandacht voor de tbc-bestrijding. Zo werd bijvoorbeeld door het Rode Kruis ter plaatse het plan opgevat om gelden bijeen te brengen voor het stichten van een sanatorium voor tbc-patiënten. Toen de hiervoor genoemde professor Heringa van de Amsterdamse universiteit in 1946 in Suriname was om gelden in te zamelen voor het stichten van een studenten-sanatorium in Laren, Noord-Holland, kreeg hij dit te horen. Door de jurist Robert Simons werd de professor erop gewezen dat het een slecht moment was voor geldwerving in Suriname omdat het plaatselijke Rode Kruis met hetzelfde

doel actief was. Heringa beloofde na zijn terugkeer in Nederland zich in te zetten om fondsen te werven voor Surinaamse tbc-patiënten. Twee jaar later sloten zowel Simons als Heringa zich aan bij het Wilhelminafonds. Tijdens een radiorede in 1948 formuleerde Simons de steun die van Nederland werd verwacht als volgt: *“Wij laten niet na erop te wijzen hoe Suriname in de oorlogsjaren naar beste krachten Nederland geholpen heeft en dat het nu een ere-plicht is, dat Nederland wederkerig steun geeft aan het zegenrijke werk dat in Suriname wordt ondernomen”* (De West 19051948).

Pinda- en Rijstacties

De kas van het Wilhelminafonds moest natuurlijk gevuld worden, maar de vraag was hoe? Truus Wijsmuller kwam op het idee om een product uit Suriname in Nederland te verkopen en de opbrengst daarvan in het fonds te storten. Het begon in 1949 met een pinda-actie. De winkelketens HEMA en De Bijenkorf werden met pinda's uit Suriname bevoorrad en deze werden in een aantal filialen rechtstreeks aan de klant verkocht. Het ging aanvankelijk om 15.000 kg pinda's. Later werd nog een tweede partij van 10.000 kg verkocht. De netto opbrengst van de beide partijen bedroeg ongeveer 22.000 gulden (AH 15031949 en De West 31071951).

Niet veel later deed zich de gelegenheid voor om rijst uit Suriname in Nederland te verkopen. In de krant las Truus Wijsmuller dat de export van Surinaamse rijst naar Venezuela was gestaakt omdat de rijst uit India goedkoper was. Surinaamse rijstboeren zaten nu met een onverkoopbare hoeveelheid opgescheept en Truus bedacht voor dit probleem de oplossing. Ze lanceerde het plan om ongeveer 600.000 kg rijst naar Nederland te verschepen. De rijst werd vervolgens in Wormerveer gepeld en verpakt in kilozakken die voor 2 gulden werden verkocht en waarvan iedere gulden per kilozak ten goede kwam aan het Wilhelminafonds. De verkoop verliep niet rechtstreeks via de detailhandel, maar via sociale instellingen en bedrijven. Het was een landelijke actie waarbij instellingen, bedrijven en particulieren direct Truus Wijsmuller konden aanschrijven en zo de rijst konden bestellen. In 1948-'49 heerste er nog schaarste van allerlei voedingsmiddelen in Nederland en veel producten waren op de bon. Door de Wereldvoedselraad werd toestemming gegeven om buiten de normale distributie de rijst te verkopen (Trouw 04011949). Om te voorkomen dat de rijst op de zwarte markt terecht zou komen, koos het fonds voor deze verkoopmethode van landelijk gecontroleerde distributie aan de consumenten. Uiteindelijk zouden de pinda- en rijstactie na aftrek van de gemaakte kosten bijna zeven en een halve ton opbrengen (f 22.000 voor de pinda's en f 730.000 voor de rijst, De West 31071951). Dit bedrag werd besteed aan gezondheidszorgprojecten in Suriname gedurende een periode van bijna 30 jaar. Truus Wijsmuller zou zich drie decennia lang sterk verbonden voelen met de gezondheidszorg en het welzijn van Surinamers. Tijdens die jaren reisde ze regelmatig voor korte of langere tijd naar Suriname, meestal toezien op goederen ten behoeve van ziekenhuizen, sanatoria en andere instellingen voor gezondheidszorg.

(Bekijk hier het originele filmpje uit 1949 over de aankomst van de Surinaamse rijst in Amsterdam [1949 Rijst uit Suriname](#))

Zending en Gezondheidszorg in Suriname

Zending

Vanaf het einde van de 18de eeuw werden de kerstening en het zendingswerk onder slaven in Suriname actief gestimuleerd. Het was niet de dominante Nederlands Hervormde kerk - de kerk van de slavenhouders en de koloniale overheid - die zich met de kerstening bezig hield. Vooral de Katholieke kerk en in het bijzonder de Evangelische Broedergemeente (EBG) namen het voortouw en maakten actief werk van het bekeren van de niet-christelijke inwoners. Het hoofdkwartier van de EBG bevond zich in Zeist in de provincie Utrecht, bekend als het Zeister Zendingsgenootschap. Vanuit dat centrum werden de broeders en

zusters uitgezonden naar de koloniën voor zendingsactiviteiten. In Suriname is de EBG nog altijd het grootste protestantse kerkgenootschap (Staat en Slavernij, p. 383).

Gezondheidszorg

In de tijd van de slavernij werd de medische zorg overgelaten aan individuele plantagehouders die deze naar eigen inzicht wel of niet toepasten. Slaven hadden hun eigen lokale genezers die diverse vormen van zorg boden (SK, p. 80 en Van Lier p. 217). Na de afschaffing van de slavernij in 1863/1873 ging de koloniale overheid zich actief bezighouden met de gezondheidszorg. Een regulerend overheidsstoezicht werd vanaf 1879 ingevoerd, vooral waar het ging om de activiteiten van zorgmedewerkers. Dit gebeurde onder druk van de Britse regering die wenste dat de contractarbeiders uit Brits-India op een redelijke mate van medische hulp konden rekenen. De periode van 1949 tot ongeveer 1979 kenmerkte zich door een actief betrokken overheid met een planmatiger aanpak en verdere uitbreiding van de gezondheidszorg voor de Surinaamse bevolking. Daardoor kwam er steeds meer aandacht voor besmettelijke ziekten, preventie en bestrijding. De tuberculose waarop het Wilhelminafonds zich in 1948 nadrukkelijk richtte, vormde een groot probleem. Effectieve behandelmethoden in Suriname bereikten te weinig mensen (G-J.H, p. 39). Vooral in de hoofdstad Paramaribo waren de sterftcijfers van tbc aan de hoge kant door de grotere besmettingskansen. Het waren de sociaal-economische omstandigheden die de frequente besmettingen veroorzaakten, zoals slechte en eenzijdige voeding en de kleine erf- en krotwoningen (zonder goede riolering) waarin families opeengepakt leefden. Daardoor kon de ziekte zich gemakkelijk verspreiden (NA, 2936, p.3, Radiorede gouverneur A. Currie). Verbetering van de omstandigheden die verband hielden met werkgelegenheid, inkomen en huisvesting werd door de Nederlandse overheid zo goed als verwaarloosd (GW, p.193).

Nog in 1963, na een bezoek van Truus Wijsmuller aan Suriname, schreef de toenmalige gouverneur Archibald Currie aan de secretaris Jan Coops van het Wilhelminafonds: *“De getoonde gastvrijheid aan de penningmeesteresse van uw fonds, Mevrouw Wijsmuller-Meijer was ten volle verdiend, gezien de activiteiten welke zij in die hoedanigheid heeft ontplooid en nog ontplooit, in het belang van Suriname. Geen moeite is haar teveel om te trachten, en steeds met succes, in het medische vlak die voorziening voor Suriname te bereiken waaraan het grote behoefte heeft, niet alleen ter zake van tbc-bestrijding maar ook in ander opzicht”* (NA, 2936, p.3).

Uit het bovenstaande citaat over Truus Wijsmuller en haar bezoek aan Suriname in 1963 blijkt dat de van staatswege gefinancierde gezondheidszorg onvoldoende was om aan de behoeften van de bevolking te voldoen. Het waren de in Suriname gevestigde kerkgenootschappen die deze leemte trachtten op te vullen. Reeds in een vroeg stadium waren zending en zorg onlosmakelijk met elkaar verbonden omdat uitgezonden broeders soms ook artsen of verpleegkundigen waren. Hun medische expertise pasten ze toe wanneer dat nodig was. Het primaire doel van de zorg en zending werd door de EBG en het Zeister Zendingsgenootschap duidelijk geformuleerd: *Suriname voor Christus*” (UA, Archief ZZG. Toegang 48-1 Inv.nr. 1091, brief 2-9-1952). In latere stukken werden de zending en de geboden medische hulp als een vorm van particuliere gezondheidszorg gezien, die als aanvulling dienden op het overheidswerk. Er werd in dit verband zelfs gesproken over een ereschuld die moest worden ingelost tegenover Suriname (UA, Archief ZZG, toegang 48-1, inv.nr. 1091, getypt verslag juni 1957).

Het uitgangspunt van de katholieke missie was in oorsprong niet anders dan dat van de protestantse zending: het verspreiden van het Christendom. Het gevolg was dat het Surinaamse zorgsysteem, naar analogie van het Nederlandse, een vorm van verzuijing kende. Om die reden waren er in de hoofdstad Paramaribo een ‘s Landshospitaal” (eerder militair hospitaal van het gouvernement) en sinds 1916 een katholiek ziekenhuis Sint

Vincentius. Vanaf de jaren 50 van de 20ste eeuw streefde ook de EBG naar een eigen ziekenhuis in Paramaribo. Dat werd het latere Diaconessenziekenhuis dat in 1962 zijn deuren opende. Hierbij zouden ook de financiële bijdragen van het Wilhelminafonds van groot belang zijn. Tegelijkertijd werden ook buiten de hoofdstad hospitalen opgericht door het gouvernement, de katholieke missie en het Zeister zendingsgenootschap.

Dat het naast elkaar opereren van de beide geloven bij Surinamers verwarring kon oproepen blijkt uit de volgende ontmoeting. In juni 1959 waren twee Granmans ("staatshoofd" en geestelijk leider) de heren Aboikoni en Kapitein aanwezig bij een vergadering met mensen van de EBG voor de bouw van een zendingshospitaal in hun gebied aan de Boven-Suriname bij de plaats Goddo. Tijdens het gesprek bleek dat de Granmans al toestemming hadden gegeven aan de katholieke missie voor hetzelfde doel. Na de uitgesproken teleurstelling van de kant van de zendelingen reageerde één van de Granmans met de woorden: *"Ik heb nooit geweten dat er vijandschap bestond tussen EBG en rooms-katholieken. Vissen, bosdieren en vogels bidden allen tot één God. Waarom de mensen ook niet? Ik heb mijn stempel gezet onder de toestemming aan de rooms-katholieken. Ik zal de minister-president vragen om mij gelegenheid te geven mijn woord gestand te kunnen doen"*. De broeders van de EBG visten in Goddo dus naast het net (UA, Archief ZZG, 480-1- Inv.nr. 1089, verslag van vergadering 8-6-1959).

Besteding van de gelden van het Wilhelminafonds

De gelden die door de pinda- en rijstacties bijeen waren gebracht, werden op rekening van de Surinaamse bank te Amsterdam gestort. Het bestuur van het Wilhelminafonds ging voortvarend aan de slag om deze aan de zorg voor de Surinaamse tbc-patiënten te besteden. De activiteiten die het fonds ondernam, kregen veel aandacht in de Nederlandse en Surinaamse pers.

Het dagblad Trouw meldde in 1949 dat door het Wilhelminafonds met een deel van de verworven inkomsten een inventaris voor een nieuw te bouwen ziekenhuis in Paramaribo zou worden gekocht (Trouw 04111949). En dat gebeurde ook. In een brief gedateerd 21 juli 1952 beschreef één van de leden van het Zeister Zendingsgenootschap dat er contact geweest was met bestuurslid Jan Coops van het Wilhelminafonds. Het fonds had de inventaris ter waarde van 10.000 gulden overgenomen van een opgeheven militair hospitaal te Crailo in het Gooi. De inventaris was aangeboden aan het Ministerie van Volksgezondheid in Paramaribo, maar dat aanbod werd afgeslagen omdat het gebruikte goederen betrof. Bestuurslid Jan Coops benaderde vervolgens het Zeister zendingsgenootschap voor een schenking. Hij meldde dat de inventaris zo goed als nieuw, door een expert goedgekeurd was en bovendien in uitstekende staat verkeerde. Wel moest het genootschap zelf voor het vervoer van de goederen naar Suriname zorgen. In een brief aan Jan Coops toonde het genootschap belangstelling voor de goederen, want er waren plannen om een nieuw protestants ziekenhuis in Paramaribo te bouwen, het latere Diaconessenziekenhuis (UA, ZZG toegang 48-1, inv.nr.1090, Afschrift van brief van H.M. Biele, 21071952).

Uit verslagen en brieven van het Zendingsgenootschap blijkt dat er gedurende vele jaren intensief contact was tussen het zendingsgenootschap en het Wilhelminafonds. Zo werden er schenkingen gedaan in de vorm van inventaris, apparatuur, bijdragen aan de bouw van klinieken en woningen voor verplegend personeel (UA, archief ZZG, toegang 48-1, inv.1090, Rapport voor het Wilhelminafonds ter bestrijding van tbc in SU, Juni 1957) .

Behalve aan het Zendingsgenootschap werd in 1952 een geheel nieuwe inventaris geschonken aan een tijdelijk longpaviljoen van 54 bedden dat door de Surinaamse regering in Paramaribo was gebouwd. In meerdere kranten werd aan deze gift van het Wilhelminafonds aandacht besteed. Zo schreef een journalist van de Nieuwe Haarlemse

Courant dat het fonds “voor een som van 100.000 gulden de allerbeste inventaris van de Nederlandse markt had kunnen aanschaffen”. Het ging om ziekenhuismeubelen, matrassen, hoofdkussens, doorlichtinstallaties, röntgenapparatuur en chirurgische instrumenten. Het plan was dat de goederen op 26 december 1952 met het schip de Cottica van de KNSM naar Suriname werden verscheept. Uit een bericht in de Telegraaf van een paar maanden later bleek dat Truus Wijsmuller ook naar Suriname was afgereisd en bij de feitelijke overdracht van de inventaris voor het paviljoen aanwezig was (Telegraaf 23061953).

Reizen naar Suriname

Vanaf het begin van de jaren vijftig, toen de hulp voor de tbc-bestrijding goed op gang kwam, bracht Truus Wijsmuller, vaak in gezelschap van een lid van het Wilhelminafonds, regelmatig bezoeken aan Suriname. Haar reizen kregen ook aandacht van journalisten. In 1957 reisde zij met professor Heringa naar Suriname om, onder andere, Stoelmanseiland te bezoeken. Op dat eiland, aan de grens met Frans Guyana had de EBG met financiële hulp van de Surinaamse regering in 1956 een hospitaal laten bouwen dat de naam Johannes King-hospitaal kreeg. Johannes King was een afstammeling van de Marrons (weggelopen slaven) die was bekeerd tot het christendom en vervolgens zelf actief werd met bekering en prediking. Aan dit ziekenhuis leverde het Wilhelminafonds een bijdrage in de vorm van apparatuur en outillage. Tijdens het verblijf in Suriname was er ook contact met de Surinaamse regering en zetten Truus Wijsmuller en Professor Heringa de plannen uiteen van het Wilhelminafonds. Het ging in de eerste plaats om het bestrijden van tbc in de districten (buiten Paramaribo), het uitzenden van Diaconessen en de bestrijding van tbc in Paramaribo. Tot slot was het de bedoeling om patiënten die niet in Suriname behandeld konden worden naar Nederland te halen zodat zij hier de nodige zorg konden krijgen (Nwe Wintersw.courant 13091957). Nadien waren Truus Wijsmuller en Jan Coops meerdere malen te gast bij de toenmalige gouverneur van Suriname, Jan van Tilburg, met wie zij ook vriendschappelijke banden onderhielden. Deze reizen gingen altijd gepaard met verzending van goederen en medisch instrumentarium uit Nederland naar de hospitalen voor tbc-bestrijding. Door het fonds werd in 1957 financiële hulp verleend voor de uitbreiding van hospitalen en woningen in het binnenland te Kabel en op Stoelmanseiland. Dat was ook zo in 1958 toen vanwege de aanleg van een groot stuwmeer, het Brokopondomeer, in Oost-Suriname niet alleen de bevolking (ongeveer 5000 mensen) van dat gebied maar ook het zendingsziekenhuis in Kabel, verplaatst dienden te worden. Met een gift van de Surinaamse overheid en een lening van het Wilhelminafonds kon de EBG de plannen voor de verhuizing realiseren. (NA, toegang 2713, brief Prof. J.M. van der Linden, 3-1-1957).

Truus op Stoelmanseiland, 3e van rechts

Persoonlijke acties voor hulp aan Suriname

Uit latere berichtgeving in de kranten blijkt dat Truus niet alleen via het Wilhelminafonds maar ook via haar eigen netwerken goederen voor Surinaamse tbc-patiënten probeerde te bemachtigen en daar ook een zekere reputatie mee verwierf. In 1962 reisde zij met het schip de Willemstad naar Suriname om een ambulanceauto, een geschenk van de Amsterdamse Volkswagen-importeur Pon, aan de Surinaamse regering aan te bieden. De ziekenauto was bestemd voor de gebieden rondom het Brokopondomeer (Parool 13011962). Daarnaast werd door het Wilhelminafonds de complete inrichting aangeboden voor twintig huizen voor ex-leprapatiënten (Telegraaf 16011962). Tijdens die reis brak Truus bij een storm op zee haar arm. Terug in Amsterdam bezocht zij de Stadsschouwburg waar ook prins Bernard en prinses Beatrix aanwezig waren. Dit leverde een vermakelijk situatie op, zo schreef een journalist want: *Een lachende prins Bernard plaatste tegen het einde van de pauze zijn handtekening op de gipsarm van het voortvarende Amsterdamse gemeenteraadslid Mw. Wijsmuller die enkele weken geleden op weg naar Suriname in een storm op zee haar arm heeft gebroken. MW. Wijsmuller die een ongelooflijk talent heeft enorme bedragen en kostbare goederen los te krijgen voor de meest uiteenlopende sociale doelen, zal het gips met de prinselijke handtekening ongetwijfeld op een fancy-fair of iets dergelijks in een stevig bedrag weten om te zetten.* (Parool 1301962 en Nwe Eindhovense Courant 05021962). Overigens stonden op de gipsarm van Truus al handtekeningen die eerder door prominenten in Suriname waren geplaatst. Tegenover een journalist van de Telegraaf verklaarde zij dat het in haar bedoeling lag om deze collectie te veilen ten behoeve van het Wilhelminafonds (Telegraaf 16011962).

Truus in Suriname met gebroken arm. Zij overhandigt de sleutels van de ambulance.

In augustus 1963 meldden meerdere kranten dat Truus Wijsmuller wederom in Suriname was om namens de Bondsrepubliek Duitsland twee ziekenauto's aan de regering aan te bieden. Deze ziekenauto's waren door de Bondsrepubliek en een autofabrikant in Stuttgart aan het Wilhelminafonds geschonken en zowel bestemd voor het district Coronie als het nieuw geopende Diaconessenziekenhuis in Paramaribo. Ook werden namens de rederij Wijsmuller (familie van haar echtgenoot) te Baarn geschenken aan de minister-president Johan Pengel aangeboden voor het ziekenhuis op Stoelmanseiland. Het betrof medische apparatuur en materialen. Het was inmiddels de zesde reis die Truus Wijsmuller naar Suriname maakte. (Het Parool 09081963). De schenking van de ziekenauto's werd ook breed uitgemeten in de Surinaamse kranten. Een verslaggever merkte op: *"Zij weet daarnaast ook altijd kostbare hulp van artsen los te krijgen"*. Tegen de schenkers van de auto's deed zij de uitspraak: *"ik dank u hartelijk en hoop dat het niet bij deze ene keer zal blijven"* (Nieuw Suriname, 09081863).

Spontane acties voor Suriname

Soms ontstonden er in Nederland ook spontaan actiecomités die geld inzamelden voor Suriname. Dat gebeurde bijvoorbeeld in Kloosterburen in Groningen. Daar werd op het terrein van het katholieke ziekenhuis een fancy fair georganiseerd. Met de opbrengst schafte men een ambulance aan voor het Sint Vincentiusziekenhuis in Paramaribo. Bij de inscheeping van de spiksplinternieuwe ambulance op het schip de Jason van de KNSM op de kade in Amsterdam was Truus Wijsmuller aanwezig. Zij vertelde aan de daar verzamelde pers dat het Wilheminafonds de vervoerskosten op zich had genomen (De Tijd Maasbode 31101964).

In Het Parool stond op 27 oktober 1966 het bericht dat een Amsterdamse school een actie was begonnen met de Surinaamse titel "Jippie Athoso", wat "Help het Ziekenhuis" betekent. Leerlingen van een protestants-christelijke school in Amsterdam-West hadden een week lang geplakt en geknutseld om voor het Johannes King-hospitaal op Stoelmanseiland geld in te zamelen voor een waterinstallatie". Het comité van aanbeveling had als lid Mevrouw Wijsmuller-Meijer die door het schoolhoofd werd aangeduid als "Tante Truus van Stoelmanseiland". Zij zou op 5 november voor de tiende keer naar Suriname afreizen (Parool, 27101966). In december 1966, net terug uit Suriname, bezocht Truus Wijsmuller het Amsterdamse concertgebouw. Aan een journalist van Het Parool vertelde zij dat ze uit Suriname twee lichamelijk invalide kinderen had opgehaald die in de Johanna Stichting te

Arnhem werden verzorgd. Verder meldde ze dat er vooral voor de lepra-patiënten veel geld nodig was. De journalist van de rubriek "Amsterdams Dagboek" noteerde verder: *"Zij is, als altijd, vol plannen en kennelijk niet voornemens ook maar enigerlei autoriteit met rust te laten"* (Parool 22-12-1966).

Ook schenkingen bleven niet uit: zoals in 1967 twee 2CV's van de eigenaren van het Franse automerk Citroën. Deze wagens zouden in Suriname worden ingezet voor het vervoer van patiënten naar ziekenhuizen (Amigoe 22011967 en 02031967).

Gedurende het daaropvolgende decennium werden regelmatig goederen en apparatuur, bestemd voor ziekenhuizen en medische centra, naar Suriname verstuurd die tegen gereduceerde prijzen bij bedrijven werden ingekocht. Nog altijd vormden de inkomsten van de pinda- en rijstactie uit 1949 de basis voor de financiering van de goederen en apparatuur. In 1965 ging het om een landrover, een jeep, een ambulance en medische uitrusting die Truus Wijsmuller onder de marktprijs had weten aan te schaffen. In datzelfde jaar bezocht zij de instellingen in Suriname die de goederen ontvangen hadden, zo meldden diverse kranten (AH, Amigoe di Curaçao, De Telegraaf 25091965).

Ziekenzorg en sociale projecten

Vanaf het midden van de jaren '60 en het begin van de jaren '70 verlegde de aandacht van het Wilhelminafonds zich geleidelijk van tbc-bestrijding en ziekenzorg naar sociale projecten. In oktober 1966 schreef het Algemeen Handelsblad dat Mevrouw Wijsmuller een stichting zou oprichten voor leprapatiënten. Doel van de stichting was te komen tot de bouw van een dorp voor lepra-patiënten in Suriname. Van het bestuur van de op te richten stichting zouden deel uitmaken hoogleraar Chemie van de Vrije Universiteit, Jan Coops en de commissaris van de Koningin van Zuid-Holland de heer Mr. J. Klaassens. De oprichting van deze stichting werd tijdens de Algemene Ledenvergadering van het Koninklijk Instituut voor de Tropen in Amsterdam aan prins Claus medegedeeld (AH 06101966).

In 1969 en 1970 was Truus Wijsmuller in Suriname om te onderhandelen met de minister van Sociale Zaken, de heer Ahmad Ali, over de uitvoering van een bouwproject van 36 huizen voor ex-leprapatiënten in verschillende districten in Suriname. Voor dit project werden vanuit de Nederlandse ontwikkelingshulp financiën beschikbaar gesteld. De Nederlandse regering heeft op verzoek van het Wilhelminafonds voor bijna 750.000 gulden bijgedragen aan dit project (VK 16071970). Tijdens het onderhoud met de Surinaamse minister passeerden diverse andere sociale projecten de revue die Truus Wijsmuller in Nederland onder de aandacht zou brengen. Het ging om de bouw van een nieuw bejaardencentrum in Paramaribo en de uitbreiding van het Diakonessenziekenhuis met een nieuwe vleugel. Een deel van het benodigde bedrag hoopte men bijeen te brengen door de verkoop van 8000 briefkaarten met een speciaal stempel (De West 17071970). De eerste 18 huisjes van dit project kwamen in 1972 gereed. Een journalist van de Surinaamse krant *De Vrije Stem* schreef dat het aan de eigengereide manier van doen van mevrouw Wijsmuller te danken was dat het eerste deel van het project tot een goed einde werd gebracht: *"Zij is de vrouw die zorg draagt voor de hulpverlening aan kinderen en over wie zij zegt: 'ik heb duizend pleegkinderen'"*.

Kinderen in Suriname wachten op Tante Truus.

Tante Truus tussen de kinderen

Truus Wijsmuller was inmiddels 76 jaar en had zowel in Nederland als in Suriname veel respect afgedwongen met haar niet aflatende ijver om op te komen voor de zieken en sociaal zwakkeren (De Vrije Stem, 29041972). Een jaar eerder in 1971 was zij als penningmeesteresse van het (Koningin) Wilhelminafonds onderscheiden tot officier in de Orde van Oranje Nassau (Trouw 01051971). In de Vrije Stem verscheen in 1973 een artikel over de aanbesteding van een bejaardencentrum voor ruim 200 personen in Paramaribo aan de Verlengde Copenamestraat. Dit gebeurde onder leiding van de Stichting Bejaardenzorg. Mevrouw Wijsmuller, zo merkte de journalist op, was lid van het Stichtingsbestuur en verbleef voor dat doel enige tijd in Suriname. Voor de uitvoering van dit project had de bekende Surinaamse

firma Kersten, die haar 200 jarig bestaan vierde, een half miljoen Surinaamse guldens geschonken. De totale kosten van het project waren beraamd op 3,5 miljoen waarvan het grootste deel uit het Nederlandse fonds voor commerciële-hulpverlening aan ontwikkelingslanden werd toegekend (Vrije Stem 26021973).

Bij haar laatste bezoek, in mei 1977, aan Suriname, overhandigde Truus Wijsmuller de sleutels van een Landrover aan de heer Frank del Prado van de Nationale Stichting Blindenzorg Suriname. De terreinwagen was een geschenk van de Amsterdamse Vereniging "De Plantage" ten behoeve van Blinden. Voorzitter Del Prado toonde zich bijzonder dankbaar, want met deze wagen konden visueel-gehandicapte schoolkinderen die niet in het internaat woonden, worden vervoerd. Mevrouw Geertruida Wijsmuller was op het gebied van de zorg voor gehandicapten geen onbekende en steeds heeft zij bij haar vele bezoeken aan ons land kans gezien iets voor de minder-validen mee te nemen, aldus de Surinaamse journalist (Vrije Stem 10051977).

Geliefd en gewaardeerd

Uit de krantenberichten in de loop der jaren wordt duidelijk dat Truus Wijsmuller sinds haar betrokkenheid in 1948 en het eerste bezoek aan Suriname in 1953 zich voor het land en zijn inwoners is blijven interesseren en inzetten. De opmerking die gevolmachtigd minister, Johannes Einaar, in 1966 maakte tijdens zijn verjaardagspeech voor Truus in het Apollohotel, *"dat men zich in het binnenland van Suriname afvroeg waarom ze niet meer kwam"* was niet aan dovemansoren gericht. Truus vertoefde sindsdien bijna jaarlijks, vaak in gezelschap van leden van het Wilhelminafonds in Suriname, en daarbij bezocht ze ook regelmatig het binnenland. Aan Stan Huijgens van de Telegraaf vertelde ze dat het reizen naar het Surinaamse binnenland sterk verbeterd was door de aanleg van airstrips waar kleine vliegtuigen konden landen. Maar niet alle gebieden hadden die luxe. Bij een binnenlandse reis naar Stoelmanseiland moest ze noodgedwongen met een houten korjaal en bij watervallen uitstappen. Omdat Truus weigerde dat te doen, kwam ze geheel doorweekt aan. Ze heeft toen de hele dag in inlandse kledij gelopen en als trofee nam ze een kalebas mee waaruit ze water van de Marowijnerivier gedronken had. Het idee was dat je dan ooit terugkeert...en dat gebeurde ook want er moest nog heel wat apparatuur van het Wilhelminafonds naar Suriname worden verscheept (Telegraaf 07021962).

Truus Wijsmuller overleed op 31 augustus 1978. Bij de eerstvolgende raadsvergadering op het Amsterdamse stadhuis werd zij herdacht. Burgemeester Wim Polak sprak ter nagedachtenis van het oud-raadslid de volgende woorden uit: *"de stad verloor één van de meest opmerkelijke, meest kleurrijke, meest menselijke medeburgers aan wie wij veel dank zijn verschuldigd"* (Telegraaf 01091978).

De regering in Suriname was door het nieuws van het overlijden van Truus Wijsmuller, diep getroffen, zo meldde de krant De Vrije Stem. *"Suriname verliest in haar een sociaal zeer bewogen mens die zich op uitzonderlijke wijze heeft ingezet voor de oplossing van sociale problemen van personen en groepen in ons land"*. Haar banden met Suriname dateerden van 1948 toen ze als bestuurslid van het Wilhelminafonds rijst uit Suriname verkocht en de opbrengst bestemde voor leniging van Surinaamse noden. Verder werd gememoreerd dat ze vele reizen naar Suriname maakte, spontaan en belangeloos talrijke initiatieven nam zoals het beschikbaar stellen van ziekenhuisbedden, -apparatuur, auto's en ambulances en zich inzette voor woningen voor ex-lepra patiënten en andere gehandicapten. Ook bleek Tante Truus een stimulerende kracht voor het Nieuwe Lands Weldadigheids Gesticht waarvan zij de opening helaas niet meer kon meemaken. Dat was het nieuwe bejaardentehuis in Paramaribo dat ze de Surinaamse ouderen zo gund had.

GEBRUIKTE BRONNEN EN LITERATUUR

Bronnen

Delpher, zoekprogramma voor gedigitaliseerde teksten uit Nederlandstalige kranten, boeken, tijdschriften en radiobulletins. De kranten waarnaar in de tekst wordt verwezen zijn via Delpher getraceerd.

Nationaal Archief, Den Haag, Digitaal Duplicaat: Gouverneur van Suriname, Kabinet, toegangsnummer 2.10.26, inventarisnummer 2713, Stukken betreffende activiteiten van de medische zending van de EBG in Suriname 1952-1972 en inventarisnr. 2936, Stukken betreffende een bezoek van Mevrouw G. Wijsmuller-Meijer, penningmeester van het Koningin (sic) Wilhelminafonds tot bestrijding van tbc in Suriname, met tekst van een radiorede van gouverneur A. Currie, Oktober 1963

Het Utrechts Archief, Archief van het Zeister Zendingsgenootschap toegangsnummer 48-1, inventarisnummers 1088, 1089, 1090 en 1091.

Literatuur

Geert-Jaap Hallewas, De gezondheidszorg in Suriname, Proefschrift Universiteit Groningen, 1981

Sylvia Kortram, Meer dan arts alleen. De maatschappelijke betekenis van huisarts Sophie Redmond in laat koloniaal Suriname. Proefschrift Erasmus Universiteit, Rotterdam 2014

Rudolf van Lier, Samenleving in een grensgebied. Een sociaal historische studie van Suriname. Deventer 1971, 2^e druk

Staat en Slavernij. Het Nederlandse koloniale slavernijverleden en zijn doorwerkingen. Onder redactie van Rose Mary Allen, Esther Captain, Matthias van Rossum en Urwin Vyent, Amsterdam 2023.

Glenn Willemsen, Koloniale Politiek en transformatieve processen in een plantage-economie. Suriname 1873-1940, Proefschrift Erasmus Universiteit, Rotterdam 1980Afb

AFBEELDINGEN

De in de tekst gebruikte afbeeldingen zijn afkomstig uit het stadsarchief van Amsterdam. Archief van G. Wijsmuller-Meijer, toegang 934, Fotoboeken Suriname 1965 en ongedateerd, inventarisnr. 14, 15 en 16.